

Predkomunističko društvo i politika

Uvod

- Neočekivani kolaps komunističkog svijeta
- Institucionalna rješenja konsolidovanih demokratija ne funkcionišu identično
- Raspadom 8 država stvoreno je 29 novih, od čega **19 u Evropi**
- Većina društava je morala nadoknaditi “vjekove zaostalosti”

Raznolikost unutar bloka

- Definitivan i rani otklon od prošlosti (*Poljska, Mađarska, Češka, Slovačka, Baltik*)
- Otklon kroz “kritične izbore” ili “izborne revolucije” (*Rumunija, Bugarska, Albanija, Crna Gora, Srbija, Hrvatska, Ukrajina i Makedonija*)
- Djelovi Jugoslavije pod patronatom međunarodne zajednice (*Bosna i Hercegovina, Kosovo*)

Od carstava do nacija-država

Korijeni nestabilnosti

- Većina naroda je imala svoje države - borba za opstanak nacionalnog identiteta
- Zaostavština različitih carstava kreirala drugi sloj razlike u region (*Otomansko* vs. *Austro-ugarsko*)
- Prvi svjetski rat i nova konstelacija država
 - Nesavršen odnos državnih i etničkih granica
 - Princip samoopredjeljenja

“Tamnica naroda”

- Četiri poražena carstva zamijenjena **nacijama-državama**
- Teritorijalni aranžman ostavio veliki broj nacija bez države i veliki broj manjina u državama prema kojima nijesu imali nikakvog afiniteta
- Ipak, tri puta više naroda oslobođeno “strane” vlasti
- Izvor slabosti međuratne implementacije prava na samoopredjeljenje:
 - Pokušaj umanjeње moći Njemačke
 - Pokušaj kontrolisanja moći Rusije
 - Pokušaj uspostavljanje međunarodnog poretka

Međuratne zablude

- Geopolitička mapa nije odgovarala stvarnoj distribuciji moći u Evropi
- Poraz Njemačke 1918. je bio varljiv
 - Industrijski resursi
 - Geografska pozicija i okruženje
 - Okretanje Austriji i Čehoslovačkoj, umjesto Poljskoj
 - Manipulacija anti-komunističkim sentimentom

Etničke tenzije

- Dominacije ideje nacije-države umjesto imperije
 - “Nacionalizujući” (*nationalizing*) vs “domovinski” (*homeland*) nacionalizam (Brubaker, 1996)
- Posebno živopisni primjeri Čehoslovačke i Jugoslavije
- Etno-nacionalne tenzije maskirale socijalno-ekonomske slabosti
 - Istovremen pad standarda života i rast očekivanja i samopouzdanja seljaka

Komunisti na putu do vlasti

- Ambivalentan stav seljaka prema industrijalizacije: mješavina fascinacije i straha
- Nezadovoljstvo urbanim životom važno i za proletere, drugu "isključenu" klasu međuratnog perioda
- Velika depresija posebno pogodila Istočnu i Centralnu Evropu

Crna Gora u međuratnom periodu

- Komunisti prvobitno bliži pobornicima prisajedinjenja
- Promjena kursa u drugoj polovini 1920-tih
- Stav partije prema nacionalnom pitanju
 - Drezden 1928.
 - Spajanje klasnog i nacionalnog (Belveder, 1936)
 - Đilas 1940. i 1946.
- Dramatične čistke u Moskvi: Vukašin Marković, Petko Miletić...

Dr Vukašin Marković "Doktor"

Komunisti na vlasti

- “Communist rule came with the Soviet armies.”
(osim *Jugoslavije* i *Albanije*)
- Komunističke partije u predratnom periodu bile relativno slabe
- Instaliranje lojalnih kadrova u većini država
- Eliminacija političke konkurencije
- Totalna kontrola na društvom

Komunisti na vlasti

- Neuspjele ekonomske i političke
- Komunistički blok nije bio monolitan
 - Zasebni putevi ka socijalizmu zamijenjeni pokušajem uniformisanja pod patronatom Moskve
- Centralno planiranje ekonomije
 - Demokratski centralizam i nomenklatura
 - Bez inovacija u ekonomiji

Društvene promjene

- Promjena vrijednosti i društvene promjene
 - Uloga obrazovanja i culture
 - Nizak nivo povjerenja
- Proces de-staljinizacije
 - Modifikacije specifične za pojedinačne države
 - "Poljski put u komunizam"
 - "Gulaš komunizam"

Literatura

- Wolchik, S. L., & Curry, J. L. (Eds.). (2018). *Central and East European politics: From communism to democracy*. Rowman & Littlefield. **STRANE: 3-21**
- Rothschild, J., Wingfield, N. W., Wingfield, N. M., & McClung, B. D. (2007). *Return to diversity: A political history of East Central Europe since World War II*. Oxford University Press, USA. **STRANE: 1-21**